

Гладченко Л. П., к.е.н.,
доцент кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
l_gladchenko@kneu.edu.ua

L. Gladchenko, Ph.D.,
Associate Professor of Finance Department,
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman
l_gladchenko@kneu.edu.ua

..

and similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetman

ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

АНОТАЦІЯ. У роботі проаналізовано шляхи впливу громадянського суспільства на державний фінансовий менеджмент. Визначено різні форми взаємодії урядових інституцій і громадських організацій. Основне питання стосується соціальних інновацій в урядовому секторі та їх впливу на державний фінансовий менеджмент.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: державний фінансовий менеджмент, громадянське суспільство, соціальні інновації

INNOVATIONS IN PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT AS THE RESULT OF CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT

ABSTRACT. This paper analyses the ways of civil society influence on public financial management. It observes different forms of interaction between government institutions and civic organizations. The main item concerns social innovations in the government sector and their role in improvement of public financial management

KEY WORDS: public financial management, civil society, social innovations

Вступ. В Україні активно відбуваються процеси демократизації та розбудови громадянського суспільства. Динамічний розвиток громадських організацій, громадянських ініціатив, активізація громадянської позиції людей, бажання брати участь у вирішенні найгостріших проблем, підвищення вимог виборців до політиків і контролю за їхньою діяльністю, ініціативний пошук нових перспектив розвитку окремих громад і суспільства в ціло-

му — це ті процеси, які є свідченням еволюційних трансформацій українського суспільства. Вони охоплюють усі сфери його життєдіяльності, у тому числі й діяльність державних і місцевих органів влади (урядових інституцій). Необхідність підвищення якості державного фінансового менеджменту, застосування в ньому інноваційних інструментів і технологій управління є нагальною потребою, яка особливо загострилася на фоні політичної кризи і військових дій. Співробітництво урядових інституцій та громадянського суспільства являється одним із найефективніших шляхів вирішення цієї проблеми.

Постановка задачі (мета). Завданням дослідження є визначення шляхів впливу громадянського суспільства на інновації у державному фінансовому менеджменті. Це потребує виявлення форм взаємодії урядових інституцій і громадськості, окреслення кола об'єктів, на які здійснюється вплив, визначення результатів інновацій у державному фінансовому менеджменті, які відбуваються внаслідок розвитку громадянського суспільства.

Результати. Громадянське суспільство об'єднує вільних і рівноправних громадян і виступає автономним суб'єктом у взаємовідносинах з державою на принципах досягнення спільного для всіх громадян блага. Важливою його ознакою являється участь громадян у суспільному житті. Це проявляється в усіх секторах національної економіки через активну соціальну позицію і поведінку як окремих осіб, так і бізнесових організацій. Останні світові тенденції свідчать про динамічний розвиток соціальних інновацій (social innovations) — інновацій, які покликані задовольняти широке коло соціальних потреб [1, с. 93]. Сфера соціальних інновацій є дуже значною і охоплює шкільну освіту і відкритий доступ до ресурсів онлайн освіти, медичні послуги і душевне здоров'я, допомогу безхатченкам, сприяння працевлаштуванню осіб з обмеженими можливостями, мікрокредитування і мікрофінанси в цілому, соціальне підприємництво, соціально відповідальне інвестування та багато іншого. Якщо виробничі інновації спрямовані на підвищення продуктивності праці, то соціальні інновації сконцентровані на процесах, процедурах і доступності послуг, а в кінцевому підсумку — на задоволенні суспільних потреб.

Соціальні інновації свідчать про розвиток і посилення ролі громадянського суспільства. Вони можуть відбуватися в будь-якому із секторів економіки. Особливий інтерес вони становлять у контексті їх впливу на урядовий сектор і державний фінансовий менеджмент. Предметом останнього виступає бюджетний процес

— сукупність процедур, пов'язаних зі складанням, розглядом, затвердженням і виконанням державного та місцевих бюджетів, а також контролем і звітністю про їх виконання. Інновації бюджетного процесу в Україні завжди відбувалися «згори-донизу» шляхом запозичення кращих зарубіжних практик державного фінансового менеджменту. Втім, практика розвинених країн демонструє запровадження інновацій, які ініціюються як «згори-донизу», так і «знизу-догори». Причому найвища їх ефективність пов'язується саме з останнім.

У країнах демократичної традиції традиційна взаємодія громадянського суспільства і урядових інституцій відбувається в демократичному процесі в ході виборів представників до органів законодавчої влади центрального і місцевого рівнів. З фінансової точки зору, перемога того чи іншого політика у виборчому процесі означає, що виборці обирають запропонований ним «набір» суспільних благ і готові платити за них у вигляді податків. Таким чином, відбувається безпосередній вплив на рівень і структуру бюджетних видатків, а також на рівень оподаткування.

Під впливом розвитку ІТ технологій, системи Internet і вдосконалення демократичних процесів у багатьох країнах світу спостерігається потужний розвиток е-урядування та е-демократії. Вони змінюють якість державного фінансового менеджменту, забезпечують його прозорість, посилюють підзвітність уряду, підвищення якості адміністративних послуг, сприяють зниженню трансакційних витрат приватного сектору. Ці самі процеси почали також активно відбуватися в Україні. Сучасні інноваційні тенденції розвитку українського суспільства, які мають безпосередній вплив на державний фінансовий менеджмент, стосуються активізації співпраці громадськості й урядових інституцій у формі широкої участі громадян у роботі наглядових рад і робочих комісій, які функціонують при органах влади, підготовки громадськими організаціями різноманітних рекомендацій і законопроектів, які надаються ними у вигляді пропозицій до державних і місцевих органів, залучення волонтерів до роботи у міністерствах, відомствах, місцевих державних адміністраціях з метою вдосконалення процесів адміністрування та публічного управління. Ці процеси сприяють суспільному діалогу, розумінню громадськістю дій органів влади, а отже створюють фундамент, на який спирається уряд у проведенні своєї політики, забезпечуючи успіх її реалізації, а також прозорість публічного адміністрування в цілому і державного фінансового менеджменту, зокрема.

Прикладом соціальних інновацій в урядовому секторі в Україні є система публічних закупівель Prozorro. Для формування прозорих і позбавлених впливу чиновників процедур закупівель були залучені державні органи, представники бізнесу, волонтери, зусиллями яких і була розроблена ця система. Введення її в експлуатацію відбулося в лютому 2015 р. Відповідно до офіційного прес-релізу (<http://prozorro.org/category/pres-relizi/>) лише за перший місяць роботи система Prozorro забезпечила 25 млн грн економії бюджетних коштів.

До однієї з найцікавіших і найважливіших інновацій урядового сектору в Україні належить зміна принципів публічного адміністрування у напрямку його орієнтації на сервісне обслуговування клієнтів. Ця тенденція особливо характерна для фіскальних органів багатьох країн світу. Серед найгостріших проблем в Україні знаходиться податкова реформа, невід'ємною складовою якої є інноваційні зміни в системі адміністрування податків. Державна фіскальна служба України вже кілька років намагається змінити характер своєї діяльності з фіскально-наглядового на сервісно-консультативний. З цією метою традиційні процедури роботи з платниками податків зазнають інноваційних змін. Так, запроваджуються електронні сервіси для користувачів адміністративних послуг, у поточній роботі органу на регулярній основі плануються круглі столи, збори й зустрічі з громадськістю, проведення конференцій, електронних консультацій, дебатів та інших публічних заходів, метою яких є залучення представників громадських організацій і бізнесу до питань, що знаходяться в компетенції Державної фіскальної служби.

Аналогічні процеси притаманні й іншим державним органам, а також місцевим адміністраціям. У державному фінансовому менеджменті через процедури ухвалення рішень вони врешті респт позначаються на процедурах бюджетного планування й виконання бюджету, на посиленні моніторингу ефективності використання бюджетних коштів, збільшенні підконтрольності органів влади громадянському суспільству.

Разом з тим, як показує вітчизняний досвід, інновації в адмініструванні можуть бути формальними й не вирішувати проблем. Так, найбільшого розголосу набув конфлікт між Державною фіскальною службою та платниками ПДВ у зв'язку із запровадженням електронного адміністрування ПДВ. Причиною цього є можливість Державної фіскальної служби здійснювати ручне керування системою реєстрації податкових накладних і впливати на (фактично — перешкоджати) його автоматичне відшкоду-

вання [2]. Таким чином, соціальні інновації не завжди здатні забезпечити вдосконалення управлінської діяльності і вирішення проблем.

Недостатня ефективність або ж неефективність соціальних інновацій проявляється також в інших сферах. Зокрема, це стосується електронний петицій, звернень громадян до органів державної і місцевої влади, прозорості бюджетного процесу, функціонування бюджетних установ і державних підприємств тощо. Для отримання належного ефекту від соціальних інновацій і вдосконалення державного фінансового менеджменту мають зазнати змін цінності і принципи роботи бюрократичного апарату і політиків, на чому наголошують провідні науковці [3, с. 8].

Висновки. Розвиток громадянського суспільства і посилення його ролі виявляється у соціальних інноваціях. Традиційно вплив громадян на урядові інституції відбувається у демократичному процесі в ході виборів представників до органів законодавчої влади центрального і місцевого рівнів. Соціальні інновації в урядовому секторі концентруються на процедурах ухвалення рішень, адміністративній роботі та наданні адміністративних послуг. Вони сприяють широкому залученню громадян до діалогу з метою спільного блага, вдосконаленню податкових відносин, процедур бюджетного планування, фінансового контролю, підзвітності й прозорості уряду. Разом з тим, інновації самі по собі без зміни характеру роботи і принципів взаємовідносин з користувачами адміністративних послуг можуть і не призводити до очікуваних від них позитивних ефектів. Для вирішення цієї проблеми мають відбутися зміни у системі цінностей і принципах роботи бюрократичного апарату і політиків.

Література

6. *Бойко-Бойчук Л. В.* Суспільні реформи як керовані соціальні інновації: вимоги до моделі / Л. В. Бойко-Бойчук // Наука та інновації. — 2009. — Т. 5, № 4. — С. 92—98.

7. *Дроговоз Ю., Черніков Д.* Як та навіщо реформувати Державну фіскальну службу України (Policy Paper) / Ю. Дроговоз, Д. Черніков // К.: Європейський науково-дослідницький центр, 2015. — 31 с. — Режим доступу: euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28826.pdf

8. *Геєць В.* Політико-економічні засади дослідження сучасного суспільства / В. Геєць // Економічна теорія. — 2015. — № 3. — С. 5—13.